Rodzaje zawodów prawniczych

W ramach poszczególnych systemów prawnych i sądowniczych państw członkowskich Unii Europejskiej (UE) występuje szeroki wachlarz zawodów prawniczych, takich jak adwokaci, notariusze, sędziowie, prokuratorzy czy urzędnicy sądowi. Przedstawicielom zawodów prawniczych nie nadaje się jednolitych tytułów we wszystkich państwach członkowskich, a ich rola i status mogą się znacznie różnić.

Na tej stronie znajdują się ogólne informacje o poszczególnych zawodach prawniczych (o ich roli i funkcjach).

Aby uzyskać szczegółowe informacje, należy wybrać flagę odpowiedniego państwa.

Aby znaleźć osobę wykonującą zawód prawniczy w dowolnym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub zasięgnąć porady takiej osoby, można przejść do części zatytułowanej Wyszukiwanie przedstawicieli zawodów prawniczych.

Wstęp

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje warunków wykonywania zawodów prawniczych poza zawodem adwokata. Zasadniczo zawody prawnicze regulowane są na szczeblu krajowym. Pomimo naturalnych podobieństw między tymi zawodami regulujące je przepisy znacznie się różnią w poszczególnych krajach, co często jest wyrazem kontynuacji historycznych tradycji.

Komitet Ministrów Rady Europy wydał szereg zaleceń dotyczących zawodów prawniczych. Jedna z inicjatyw dotyczy wykonywania zawodu adwokata. Inna dotyczy niezawisłości sędziów. Zalecenia Rady Europy oraz inne informacje na ten temat można znaleźć na stronie internetowej Rady Europy.

Europejska konwencja praw człowieka stanowi ponadto, że każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma prawo do obrony, które może realizować osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony, do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Postanowienie to odnosi się przede wszystkim do spraw karnych, lecz Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) rozszerzył jego zakres również na sprawy cywilne.

Sędziowie

Sędzia to wysoki urzędnik, który przewodniczy rozprawom sądowym, samodzielnie lub jako członek składu orzekającego. Uprawnienia, funkcje, sposób powoływania i szkolenia sędziów, a także przepisy dyscyplinarne ich obowiązujące ogromnie się między sobą różnią w zależności od poszczególnych systemów sądowych. Sędzia jest niczym arbiter w grze, prowadzi rozprawę bezstronnie i jawnie. Sędzia przesłuchuje wszystkich świadków i analizuje inne dowody przedłożone przez strony w sprawie, ocenia wiarygodność stron, a następnie na podstawie dokonanej przez siebie wykładni prawa oraz własnego osądu wydaje orzeczenie w danej sprawie.

Więcej informacji o tym zawodzie można znaleźć na następujących stronach internetowych:

Zrzeszenie Europejskich Sędziów Sądów Administracyjnych (Association of European Administrative Judges – AEAJ)

Europejskie Zrzeszenie Sędziów i Prokuratorów (European Judges and Prosecutors Association – EJPA)

Międzynarodowe Stowarzyszenie Sędziów (International Association of Judges), zwłaszcza sekcja europejska

Europejskie Zrzeszenie Sędziów na rzecz Demokracji i Wolności (MEDEL)

Prokuratorzy

W postępowaniu karnym bardzo istotną rolę odgrywa prokuratura lub urząd oskarżyciela publicznego. Systemy państw członkowskich różnią się znacznie między sobą pod względem roli, zadań i uprawnień prokuratorów.

Pracownicy wymiaru sprawiedliwości (referendarze sądowi)

Funkcje i nazwy pracowników wymiaru sprawiedliwości mogą być bardzo różne, na przykład: *greffier* we Francji, *Rechtspfleger* w Niemczech.

Pełnione przez nich funkcje różnią się ponadto w poszczególnych systemach prawnych. Mogą wspomagać sędziów lub prokuratorów, zarządzać sądami, niekiedy mają kompetencje w pewnych postępowaniach. W niektórych krajach od pracowników tych wymaga się wykształcenia prawniczego, przy czym mogą oni udzielać porad prawnych lub korzystać z kształcenia ustawicznego.

W każdym razie odgrywają oni istotną rolę w sądach, przyjmując pokrzywdzonych, jak również oskarżonych, oraz zapewniając ogólną skuteczność wymiaru sprawiedliwości.

Członkowie tego zawodu są reprezentowani na szczeblu europejskim przez Europejską Unię Referendarzy Sądowych (Rechtspfleger) (E.U.R) – organizację pozarządową zrzeszającą stowarzyszenia zawodowe z szeregu państw. Cele tej organizacji obejmują udział w tworzeniu, opracowywaniu i harmonizacji prawa na szczeblu europejskim i międzynarodowym; współpracę z instytucjami europejskimi; reprezentowanie interesów zawodowych jej członków i rozpowszechnianie informacji na temat tego zawodu na potrzeby lepszego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Komornicy (urzędnicy sądowi)

Zawód komornika regulują przepisy prawa państw członkowskich, a regulacje te są różne w poszczególnych krajach.

Osoby wykonujące ten zawód reprezentuje na szczeblu unijnym Międzynarodowa Unia Komorników (International Union of Judicial Officers – UIHJ). Celem UIHJ jest reprezentowanie jej członków na forum organizacji międzynarodowych oraz zapewnienie współpracy z krajowymi organizacjami zawodowymi. Pracuje ona nad ulepszeniem krajowego prawa procesowego oraz traktatów międzynarodowych i stara się propagować pomysły, projekty i inicjatywy pomocne w rozwoju oraz podnoszeniu niezależnego statusu komornika.

Komorników reprezentuje również Europejska Izba Komorników Sądowych (ang. European Chamber of Judicial Officers; fr. Chambre européenne des huissiers de justice – stąd skrót CEHJ). Europejska Izba Komorników Sądowych, stowarzyszenie nienastawione na zysk działające na podstawie prawa belgijskiego, ma na celu wspieranie większego zaangażowania komorników w spójne działania podejmowane przez przedstawicieli zawodów prawniczych na forum europejskim.

Adwokaci

Adwokat, niezależnie od tego, czy został zatrudniony przez osobę fizyczną, podmiot gospodarczy czy państwo, odgrywa rolę zaufanego doradcy oraz przedstawiciela klienta. Adwokat to specjalista uznawany przez osoby trzecie oraz niezastąpiony uczestnik prawidłowo funkcjonującego wymiaru sprawiedliwości. Uosabiając te wszystkie cechy, wiernie służąc interesom klienta i broniąc jego praw, adwokat sprawuje również swoją funkcję w wymiarze społecznym – przewiduje możliwość powstania konfliktów i zapobiega im, zapewnia rozwiązywanie sporów w zgodzie z obowiązującymi zasadami prawa cywilnego, publicznego czy karnego i z należytym uwzględnieniem praw i interesów stron, dba o dalszy rozwój prawa i stoi na straży wolności, sprawiedliwości i rządów prawa.

Działalnością adwokatów zarządzają organizacje zawodowe lub właściwe organy danego państwa członkowskiego – izby i zrzeszenia zawodowe adwokatów – odpowiedzialne za stanowienie norm etyki zawodowej oraz stosowanie środków dyscyplinarnych.

Prawo Unii Europejskiej nie reguluje warunków wykonywania zawodów prawniczych. Dyrektywa z 1998 r. ustanawia jednak warunki stałego wykonywania zawodu adwokata w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych.
Na szczeblu UE adwokatów reprezentuje Rada Izb Adwokackich i Stowarzyszeń Prawniczych (Council of Bars and Law Societies of Europe, CCBE) – międzynarodowa organizacja nienastawiona na zysk utworzona w 1960 r. Pełni ona funkcję łącznika między UE a krajowymi izbami adwokackimi i stowarzyszeniami prawniczymi w Europie we wszystkich leżących we wspólnym interesie sprawach związanych z wykonywaniem zawodu adwokata.

Notariusze

Notariusz to prawnik praktyk specjalizujący się w określonych kwestiach prawnych i uprawniony do wykonywania czynności w ich zakresie. Ze względu na zakres ich zadań i obowiązków notariusze odgrywają ważną rolę w stosowaniu prawa w 22 państwach członkowskich, w których porządek prawny jest oparty na prawie rzymskim. W Irlandii, jedynym państwie UE z systemem prawnym wywodzącym się z *common law*, również występuje zawód notariusza, którego działalność obejmuje szeroki zakres czynności prawnych i którego uprawnienia są wykonywane zazwyczaj w odniesieniu do aktów i instrumentów prawnych, które będą wykorzystane w sądach zagranicznych. Notariusze odgrywają istotną rolę w handlu międzynarodowym i krajowym.
Do ich zadań należy w szczególności:
sporządzanie prywatnych umów oraz doradzanie stronom, przy czym zobowiązani są do równego traktowania każdej z nich. Sporządzając dokumenty urzędowe, notariusz odpowiada za ich zgodność z prawem oraz za treść porad, których udziela. Notariusz ma obowiązek informowania stron o skutkach zaciąganych przez nie zobowiązań;
wykonywanie postanowień sporządzonych przez siebie aktów notarialnych. Akt notarialny może być następnie zarejestrowany bezpośrednio w urzędowych rejestrach bądź, jeśli jedna ze stron nie wykonuje swoich zobowiązań, poddany egzekucji bez uprzedniego podjęcia czynności przez sąd;
odgrywanie roli rozjemcy, który, działając bezstronnie i przestrzegając ściśle litery prawa, umożliwia stronom osiągnięcie porozumienia akceptowalnego dla obydwu stron.
Notariusze są urzędnikami publicznymi – państwo powierza im pewien zakres władzy publicznej, aby mogli wypełniać misję służby publicznej, wykonując swe funkcje w ramach niezależnego zawodu. Notariuszy wiąże tajemnica zawodowa.
Warunki powołania notariusza przypominają warunki powołania na stanowisko sędziowskie. Notariusz jest niezawisły, nieusuwalny i bezstronny, a jego czynności są wiążące i podlegają egzekucji. Nadzór nad działalnością notariuszy sprawuje Ministerstwo Sprawiedliwości.
W 22 państwach członkowskich Unii Europejskiej, których systemy prawne opierają się na prawie rzymskim, działa około 35 tys. notariuszy.
W relacjach z instytucjami europejskimi interesy notariuszy reprezentuje Rada Notariatów Unii Europejskiej (Council of the Notariats of the European Union, CNUE), utworzona w 1993 r. Rada ta reprezentuje notariaty wszystkich państw członkowskich, w których istnieje zawód notariusza uregulowany w myśl koncepcji wywodzących się z prawa rzymskiego. Są to notariaty: Austrii, Belgii, Bułgarii, Chorwacji, Estonii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Litwy, Luksemburga, Łotwy, Malty, Niderlandów, Niemiec, Polski, Portugalii, Republiki Czeskiej, Rumunii, Słowacji, Słowenii, Węgier i Włoch. Irlandia ma własny krajowy organ przedstawicielski, jednak na forum międzynarodowym jest reprezentowana przez Forum Notariatu Zjednoczonego Królestwa i Irlandii (UK and Ireland Notarial Forum).

Ostatnia aktualizacja: 11/09/2023

Stroną zarządza Komisja Europejska. Informacje na tej stronie nie muszą odzwierciedlać oficjalnego stanowiska Komisji Europejskiej, nie ponosi ona również odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane czy odniesienia na niej zawarte. Więcej informacji na temat praw autorskich odnoszących się do stron UE znajduje się na stronie „Informacje prawne”.